

РОЛЬ АДАПТАЦІЙНИХ МЕХАНІЗМІВ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ СТІЙКОСТІ ПІДПРИЄМСТВ ДО МОЖЛИВОГО ЗРОСТАННЯ ЦІН НА ЕНЕРГОРЕСУРСИ

Ємельянов Олександр Юрійович

д-р. екон. наук, професор, професор кафедри економіки підприємства та інвестицій
Національний університет «Львівська політехніка», Україна

Будь-яке підприємство характеризується різними видами його економічного потенціалу. Зокрема, необхідно виділити маркетинговий [1], збутовий [2–4], виробничий [5, 6] та інші складники сукупного економічного потенціалу суб'єктів господарювання. Також важливим його видом є потенціал ресурсозбереження [7–9], реалізація якого відображається у ресурсозберігаючій моделі розвитку підприємств [10–13] та у технологічних змінах, що відбуваються [14–18]. Зокрема, суттєвого значення для забезпечення конкурентоспроможності підприємств набуває впровадження на них енергозберігаючих проєктів [19]. Проте, на шляху до такого впровадження постають різноманітні бар'єри, зокрема економічні [20–22]. Одним з можливих таких бар'єрів є недостатній рівень цін на ті енергоресурси, які застосовуються підприємствами в їхній господарській діяльності. З іншого боку, високий рівень цих цін може негативно вплинути на результати такої діяльності. Тому важливе значення має забезпечення стійкості підприємств до зростання цін на енергоресурси, які цими підприємствами споживаються.

Кількісне оцінювання рівня стійкості тих чи інших видів економічних явищ потребує, насамперед, визначення сутності поняття стійкості та моделювання процесу її формування [23–25]. Своєю чергою, таке моделювання повинно базуватися на встановленні головних чинників, які справляють вплив на стійкість відповідних економічних явищ, а також на виявленні механізмів такого впливу. Ці твердження стосуються і випадку оцінювання рівня стійкості підприємств – споживачів енергетичних ресурсів до можливого зростання цін на ці ресурси. При цьому видається доцільним ототожнювати зазначену стійкість із здатністю відповідних підприємств підтримувати певний обсяг фінансово-економічних показників своєї діяльності в умовах зростання цін на ті види енергетичних ресурсів, які споживаються цими підприємствами у процесі провадження господарської діяльності.

Загалом, як показує практика підприємницької діяльності, різні підприємства можуть відрізнятися за своєю реакцією на зростання цін на енергоносії. Однак, незалежно від способу та масштабів такого реагування, стійкість суб'єктів господарювання до збільшення цін на ті види енергетичних ресурсів, які використовуються цими суб'єктами у своїй діяльності, залежить від двох головних властивостей підприємств, а саме від: 1) вразливості до зростання цін на енергоресурси; 2) здатності адаптуватися до такого зростання.

При цьому слід виокремлювати результуючі показники та параметри адаптації підприємств до зміни цін на енергоносії. Зміна результуючих показників характеризує результати цієї адаптації, тоді як зміна параметрів адаптації відображає сам процес її здійснення. Зокрема, до результуючих показників адаптації підприємств до зміни цін на енергоносії можна віднести їх операційний або чистий прибуток, а також додану вартість. Відзначимо, що усі ці показники обчислюються за певний проміжок часу, наприклад, за рік. Тому при здійсненні оцінки адаптації підприємств

до зміни цін на енергоносії потрібно наперед обрати певну тривалість адаптаційного періоду.

Щодо параметрів адаптації підприємств до зміни цін на енергоносії, то їх прикладом є показники витрат різних видів енергоресурсів на одиницю певної продукції. Загалом, параметри адаптації відповідають певним її способам, а таких способів існує досить багато. Зокрема, при зростанні цін на енергоресурси ті підприємства, які споживають ці ресурси, можуть застосувати різноманітні організаційні, технічні та технологічні засоби, спрямовані на енергозбереження. Однак, можливо виділити основні напрями адаптації підприємств до зміни цін на енергоресурси. Для цього, передусім, слід розглянути випадок окремого виду продукції, для виготовлення якої підприємство застосовує певний вид енергоносіїв. У цьому випадку існують лише два головних напрями адаптації до зміни ціни на енергоресурс, а саме:

1) зміна ціни продукції, що виготовляється з використання цього енергоресурсу. Така зміна може вплинути на попит на цю продукцію та, відповідно, на фізичні обсяги її збуту. При цьому сила такого впливу залежить, зокрема, від еластичності попиту на продукцію за її ціною;

2) зміна величини витрат енергоресурсу на одиницю продукції.

Розглянемо тепер випадок, коли підприємство виробляє або може виробляти одночасно декілька видів продукції та використовує або може використовувати для цього декілька видів енергоносіїв. Тоді виникає ще два можливих напрями адаптації підприємства до зміни ціни енергоресурсу, а саме: зміна структури асортименту його продукції та зміна структури енергоресурсів, які використовуються. Отже, до основних параметрів адаптації підприємств до зміни цін на енергоресурси можна віднести ціни та обсяги збуту продукції, витрати енергоресурсів на одиницю продукції, а також структуру асортименту та структуру енергоресурсів, що споживаються.

Список використаних джерел:

1. Мороз, Л. А. & Лебідь, Т. В. (2009). Стратегічний аналіз маркетингового потенціалу підприємства. Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Серія «Логістика», (649), 214–219.
2. Висоцький, А. Л. (2014). Сутність та особливості збутового потенціалу як складової частини сукупного економічного потенціалу підприємств. Науковий вісник НЛТУ України, (24.8), 225–233.
3. Ємельянов, О. Ю., Висоцький, А. Л. & Петрушка, Т. О. (2016). Моделювання процесу ціноутворення на машинобудівну продукцію. Вісник Національного університету «Львівська політехніка» «Проблеми економіки та управління», (847), 81–87.
4. Ємельянов О. Ю., Висоцький, А. Л. & Петрушка, Т. О. (2016). Діагностування достатності обсягів збутової діяльності промислових підприємств. Науковий вісник НЛТУ України, (26.6), 102–108.
5. Ємельянов, О. Ю., Петрушка, Т. О. & Висоцький, А. Л. (2013). Діагностика ресурсного забезпечення як чинника формування виробничо-збутового потенціалу підприємств. Науковий вісник НЛТУ України, (23.4), 128–135.
6. Emelyanov, A., Kurylo, O. & Vysotskij, A. (2013). Structuring expenses of industrial enterprises in the evaluation process of its production and sales potential. Ekontechmod. An international quarterly journal, (4), 11–17.
7. Баландіна, І. С. (2011). Принципи формування потенціалу ресурсозбереження на підприємствах у сучасних умовах. Бізнес Інформ, (11), 141–143.
8. Бурда, В. Є. (2013). Потенціал енергозбереження та напрями використання альтернативних джерел енергії у промисловості. Економічний часопис – XXI, (1-2), 45–48.

9. Іваненко, О. В. (2013). Формування потенціалу ресурсозбереження соціально-економічних систем. Економіка. Фінанси. Право, (8), 7–10.
10. Некрасова, Л. А. & Хрістова, А. В. (2017). Формування ресурсозберігаючої моделі розвитку підприємства. Економіка: реалії часу, (2 (30)), 79–84.
11. Андрусів, У. Я. & Мазур, І. М. (2017). Комплексний підхід до забезпечення раціонального використання енергетичних ресурсів. Бізнес Інформ, (1), 44–49.
12. Сотник, І. М. (2010). Економічне стимулювання ресурсозбереження у контексті сталого розвитку України. Економіст, (12), 72–75.
13. Emelyanov, O., Petrushka, T., Lesyk, L. & Hryshko, V. (2014) The Impact of the Technological Development Level of Ukrainian Enterprises on the Competitiveness of Their Products. *International Journal of Business, Humanities and Technology*, (4), 129–135.
14. Caliskan, H. K. (2015). Technological change and economic growth. *Procedia Soc. Behav. Sci.*, (195), 649–654.
15. Piva, M. & Vivarelli, M. (2018). Technological change and employment: is Europe ready for the challenge. *Eurasian Bus. Rev.*, (8(1)), 13–32.
16. Sredojecic, D., Cvetanovic, S. & Boskovic, G. (2016). Technological changes in economic growth theory: neoclassical, endogenous, and evolutionary-institutional approach. *Economic Themes*, (54(2)), 177–194.
17. Yemelyanov, O., Symak, A., Petrushka, T., Lesyk, R. & Lesyk, L. (2018). Assessment of the technological changes impact on the sustainability of state security system of Ukraine. *Sustainability*, (10(4)), 1186.
18. Емельянов, А. Ю. & Петрушка, Т. А. (2013). Исследование факторов технологического развития предприятий. *Проблемы экономики и менеджмента*, (11), 13–21.
19. Концеба, С. М. & Непочатенко, О. О. (2007). Енергозберігаючі технології в Україні: економічний ефект та перспективи впровадження. *Збірник наукових праць УНУС*, (63), 1–5.
20. Chai, K. H. & Yeo, C. (2012). Overcoming energy efficiency barriers through systems approach – A conceptual framework. *Energy Policy*, (46), 460–472.
21. Kangas, H. L., Lazarevic, D. & Kivimaa, P. (2018). Technical skills, disinterest and non-functional regulation: Barriers to building energy efficiency in Finland viewed by energy service companies. *Energy Policy*, (114), 63–76.
22. Lesinskyi, V., Yemelyanov, O., Zarytska, O., Petrushka, T. & Myroshchenko, N. (2022). Designing a Tool-Set for Assessing the Organizational and Technological Inertia of Energy Consumption Processes at Enterprises. *Eastern-European Journal of Enterprise Technologies*, (6(13)), 29–40.
23. Bose, S. & Khan, H. Z. (2022). Sustainable Development Goals (SDGs) Reporting and the Role of Country-Level Institutional Factors: An International Evidence. *J. Clean. Prod.*, (335), 130290.
24. Dvořáková, L. & Zborková, J. (2014). Integration of Sustainable Development at Enterprise Level. *Procedia Eng.*, (69), 686–695.
25. Kirby, A. (2019). Sustainability, adaptation and the local state: An overview. *J. Sustain. Res.*, (4), e190012. <https://doi.org/10.20900/jsr20190012>.